

מעצב קהילת ההלכה / הראל גורדין

פורסם במוסף 'שבת', 'מקור ראשון', י"ט באדר ב' תשע"א, 25.3.2011

הרב ד"ר הראל גורדין מלמד במכון לב ובמכללת לפשיץ בירושלים. עבודת הדוקטור שלו עסקה בנושא 'הלכה ופסיקת הלכה בעולם משתנה: עיון בינתחומי בפסיקותיו של הרב משה פיינשטיין'

ייחודו של הרב משה פיינשטיין כמנהיג הלכתי ניכר במודעותו החריפה לעצמאותו של הפוסק, בהתמודדותו האמיצה עם אתגרי המודרנה וגם ביחסו החם לכל אדם. עשרים וחמש שנים לפטירתו

בערב תענית אסתר לפני חצי יובל שנים הלך לבית עולמו הרב משה פיינשטיין (1895-1986) בניו יורק, והובא למנוחות בהר המנוחות בירושלים ביום שושן פורים תשמ"ו. הרב פיינשטיין נחשב לאחד מגדולי פוסקי ההלכה בדורות האחרונים, והיה מהפוסקים המעמיקים, הרגישים והיצירתיים שקמו לדור המתמודד עם אתגרי המודרנה.

מנהיג בעולם חדש

בחורף תרצ"ז (1937) ירד הרב משה פיינשטיין עם בני משפחתו מאונייה שעגנה בנמל ניו-יורק, לאחר תקופת רבנות בת כעשרים שנה בעיירות מולדתו בחבל מינסק שברוסיה. שמו של הרב הצעיר והמבטיח, הכרוך בקשרי משפחה עם הגרי"ד סולוביצ'יק - לימים מנהיג האורתודוקסיה המודרנית בארה"ב - כבר הלך לפניו, והוא עתיד היה להיחשב תוך כשני עשורים לגדול פוסקי היבשת (לצד ידידו המבוגר הרב אליהו הנקין) ולאחד מענקי ההלכה של העת החדשה.

בהגעתו הקדים הרב פיינשטיין את גל ההגירה הגדול של תלמידי החכמים פליטי השואה, שחוללו מפנה בחיי הדת של אמריקה בעשורים הבאים. החברה היהודית באמריקה של אותם ימים שקועה הייתה בהתאוששות מהמשבר הכלכלי הכבד של ראשית שנות השלושים, שפגע קשות בחיי הדת. מצב חיי הדת היה אמנם כפי רע זה מכבר, עקב טמיעה תרבותית וחילון נרחב שפשטו בחברת המהגרים הצעירה, אך פגעי התקופה החריפו את המצב. ערב מלחמת העולם השנייה מנתה הקהילה היהודית למעלה משני מיליון איש ונמצאו בה בתי ספר יהודיים ספורים, מספר זעום של ישיבות, בתי כנסת מוזנחים ומוסדות יהודיים הנתונים בקשיים. כעבור זמן לא רב עתידה הייתה לפרוץ המלחמה באירופה ולכלות שישה מיליון יהודים ובהם רבים מבני עולם התורה המשגשג של מזרח אירופה. משארית הפליטה הגיעו לאמריקה כשלוש מאות אלף יהודים ובתוכם קבוצה גדולה של רבנים, אדמו"רים ותלמידי חכמים. בעקבות ההגירה חוותה האורתודוקסיה האמריקנית תהליכי עיצוב והתעצמות שהשתלבו בפריחת חיי הדת הכללית שאפיינה את אמריקה שאחרי המלחמה. המהגרים החדשים פיתחו במקום מרכז תורני תוסס ויצרו מודל ייחודי של אורתודוקסיה המתקיימת לצד החיים המודרניים.

לאחר תקופת התאקלמות קיבל הרב פיינשטיין לידי את הנהגת מתיבתא 'תפארת ירושלים' שבשכונת המהגרים בדרום מזרח מנהטן, ובה כיהן כראש ישיבה עד אחרית ימיו. ואולם בעיקר נודע הרב בזכות מעמדו הבלתי מעורער כפוסק הדור, שהתחזק במיוחד עם פרסום מפעל תשובותיו, ה'אגרות משה', שבו החל בשנת תשי"ט. במסגרתו הוציא שישה כרכים בחייו. שניים נוספים התפרסמו מעיזבונו לאחר פטירתו. הוא זכה להכרה חוצת מחנות ואף מבקריו מקרב חסידי סאטמר שראו בו פוסק מקל רחשו לו כבוד. בנוסף להיותו ראש ישיבה ופוסק נקרא הרב פיינשטיין למלא שורת תפקידי הנהגה מרכזיים בעולם התורה הליטאי באמריקה, בעיקר מעת הסתלקות ידידו הרב קוטלר, שנחשב למנהיג עולם הישיבות האמריקני ונפטר בשנת תשכ"ב. הרב גם עמד בקשרי ידידות והוראה עם גדולי תורה מישראל ומהתפוצות, ומונחת לפנינו תכתובת ערה במגוון שאלות המלמדת על מעמדו הרם ככתובת הלכתית פעילה. בחייו התמודדה האורתודוקסיה האמריקנית עם שאלות חדשות ומאתגרות שעלו עם החשיפה הגוברת לאורח החיים המודרני, עם התפשטות החילון והרפורמה ועם ההתפתחות הטכנולוגית המואצת של אותם ימים. השאלות שאלהן נדרש התפרסו על תחומים רבים, וביניהם: חברה, משפחה, משפט ומועד, טכנולוגיה, כשרות ואתיקה רפואית. מעורבותו הציבורית העמוקה ומשקלו הנכבד כאוטוריטת-על הלכתית הציבו אותו בעמדת השפעה בולטת בחזית עיצוב חיי הדת והאורתודוקסיה באמריקה ובעולם היהודי כולו.

בראיון עם חתנו הרב ד"ר משה טנדלר סיפר החתן על מנהגו של חמיו לקרוא באדיקות ובגלוי את המורגן צייטונג, העיתון היומי ביידיש, שאותו "בלע" מתחילתו ועד סופו דבר יום ביומו. משנשאל הרב על ידי חתנו התמה הכיצד זה משחית הרב את זמנו היקר על ה'חזרי' הזה, ענה ברצינות כי זהו עבורו החלון לעולם. ואמנם, מתשובות ומעודויות רבות ניתן להתרשם מרגישותו למציאות שבתוכה חי, כמו גם מהסקרנות והחביבות שבהן התייחס לכל אדם ולכל עניין.